

La integració de les dones en el mercat de treball

M. TERESA EGEA I PLANA

La integració de les dones en el mercat de treball és una assignatura pendent de la nostra societat. Tradicionalment, a part de la seva feina en un lloc de treball remunerat la dona desenvolupa un rol principal dins de la llar familiar, on es fa càrrec de tot allò relacionat amb la intenció (rebot, neteja, roba...) i també de tenir cura de les persones del seu entorn familiar (fills/filles, pares/mares, avis/àvies), i si convé, deixa el lloc de treball per poder dedicar-s'hi. La conciliació entre la vida laboral i la vida personal i familiar és un repte molt important i que afecta el conjunt de la societat. Cal una corresponsabilitat entre homes i dones en les unitats de convivència per compartir les tasques domèstiques, i desenvolupar des de les institucions públiques serveis sociocomunitaris que cobreixin les necessitats existents.

La legislació laboral tampoc ha afavorit la presència de la dona. No podem oblidar que durant molts anys les dones i els infants han estat la mà d'obra més barata i socialment menys protegida. Fins a la dècada dels anys 60, en casar-se la dona estava obligada per llei a renunciar al seu lloc de treball. Poder aconseguir una igualtat d'oportunitats entre dones i homes dins el món laboral ha estat una lluita constant i sovint poc eficaç. En massa ocasions els llocs de treball que ocupen les dones estan situats en els nivells inferiors de les estructures de les empreses, tant privades com públiques, amb una important presència de contractes temporals o de temps parcial i amb una retribució econòmica inferior. També és molt important el paper de les dones que treballen dins l'economia submergida, en feines no remunerades, com a mestresses de casa... Són les anomenades econòmicament «inactives». Segons dades de l'EPA, l'any 1999, a Espanya, tres de cada cinc dones es troba en aquesta situació, i dues de cada deu entre les menors de 45 anys. En no tenir un treball remunerat, queden excloses també del sistema de protecció social, i per tant solament poden accedir a algunes prestacions socials pel seu vincle conjugal.

Un mecanisme molt important per poder aconseguir una igualtat d'oportunitats dins el mercat de treball és que aquesta

igualtat comenci en l'educació i la formació. Una bona formació pot ajudar a aconseguir millors oportunitats d'inserció laboral —ja que comporta una major capacitat per obtenir un lloc de treball, més possibilitats per competir— i a configurar un perfil psicològic menys conformista en la relació de tasques subordinades en el món laboral. Però encara cal seguir realitzant importants tasques en coeducació per tal d'aconseguir una igualtat en les tendències i orientacions acadèmiques, així com seguir revisant els materials pedagògics i didàctics que facilitin la transmissió de coneixements, valors i actituds igualitàries en el món educatiu.

En el marc de la Unió Europea, el Tractat d'Amsterdam (maig 1999) va establir com a objectiu eliminar les desigualtats entre els homes i les dones i promoure la seva igualtat, amb la participació equilibrada en la presa de decisions, amb una legislació que ho garanteixi, i amb les mateixes oportunitats tant per a l'accés al mercat laboral com per a la formació, la promoció professional i les condicions del lloc de treball.

Activitat

Segons l'EPA, la incorporació de la dona al mercat de treball ha significat un increment del 12,7% de la població activa de les dones a la demarcació de Girona en el període 1991-1999, mentre que la població activa dels homes ha augmentat en un 3,3%. A Catalunya la població activa ha crescut pel que fa a les dones en un 17,7%, mentre que la dels homes ha disminuït en un 1,1%. A l'Estat espanyol l'increment ha estat del 22% per a les dones i de l'1,7% per als homes. Les taxes d'activitat de l'any 1999 de dones i homes, respectivament, han estat: a la demarcació de Girona, 47,6% i 65,9%; a Catalunya, 41,9% i 64,5%; i a l'Estat espanyol, 38,4% i 63,1%. Malgrat la diferència entre dones i homes, les comarques gironines es troben en millor situació que els altres àmbits de referència.

Les dades censals i padronals (1991-1996) ens indiquen que a totes les comarques de Girona s'han incrementat les taxes d'activitat

de les dones. La Cerdanya és la comarca amb més creixement, malgrat que la seva taxa és la més baixa. La xifra més elevada es troba al Gironès, aspecte relacionat amb el desenvolupament del sector terciari.

Per grups d'edat, segons les mateixes dades, la població de dones de 16 a 29 anys ha mantingut en tots els àmbits de referència les sexes taxes d'activitat, lleugerament superiors al 50%. La població de dones d'entre 30 i 44 anys és el grup que més l'ha incrementat a la demarcació de Girona i el que la té més elevada, al voltant del 70%, amb comarques com el Ripollès, la Garrotxa i el Gironès que superen aquesta xifra. La població de dones d'entre 45 i 59 anys també ha incrementat la seva taxa d'activitat i es situa per sota del 50%, encara que comarques com el Ripollès i la Garrotxa superen el percentatge, per raons de tradició històrica d'ocupació en les indústries manufactureres del tèxtil. Finalment, la taxa d'activitat del grup de població de dones de 60 anys o més a la demarcació de Girona ha disminuït, i l'any 1999 es situa al voltant del 5%, xifra molt similar en cadascuna de les comarques.

Ocupació

Segons l'EPA, la població ocupada a la demarcació de Girona s'ha incrementat en el període 1991-1999, encara que el creixement de les dones és del 12% i el dels homes del 2,9%. A Catalunya, la variació ha estat positiva pel que fa a les dones, amb un augment del 23,0% i lleugerament negativa en els homes, amb un descens del 0,1%. A l'Estat espanyol, les xifres han anat a l'alça tant per a les dones (12%) com per als homes (2,9%).

Les taxes d'ocupació de les dones de la demarcació de Girona han evolucionat positivament, amb una taxa d'ocupació l'any 1999 del 41,96%. A Catalunya aquest valor és del 35,5%, i a l'Estat espanyol del 29,5%. La variació de les taxes d'ocupació dels homes ha estat negativa en els tres àmbits de referència, tot i que el percentatge a la demarcació de Girona és del 62,6%, a Catalunya del 59,7% i a l'Estat espanyol del 56,1%, valors molt superiors als de les dones.

Segons dades censals i padronals (1991-1996), per grups d'edat, a la demarcació de Girona la taxa d'ocupació de la població de dones d'entre 16 i 29 anys ha variat amb una tendència lleuge-

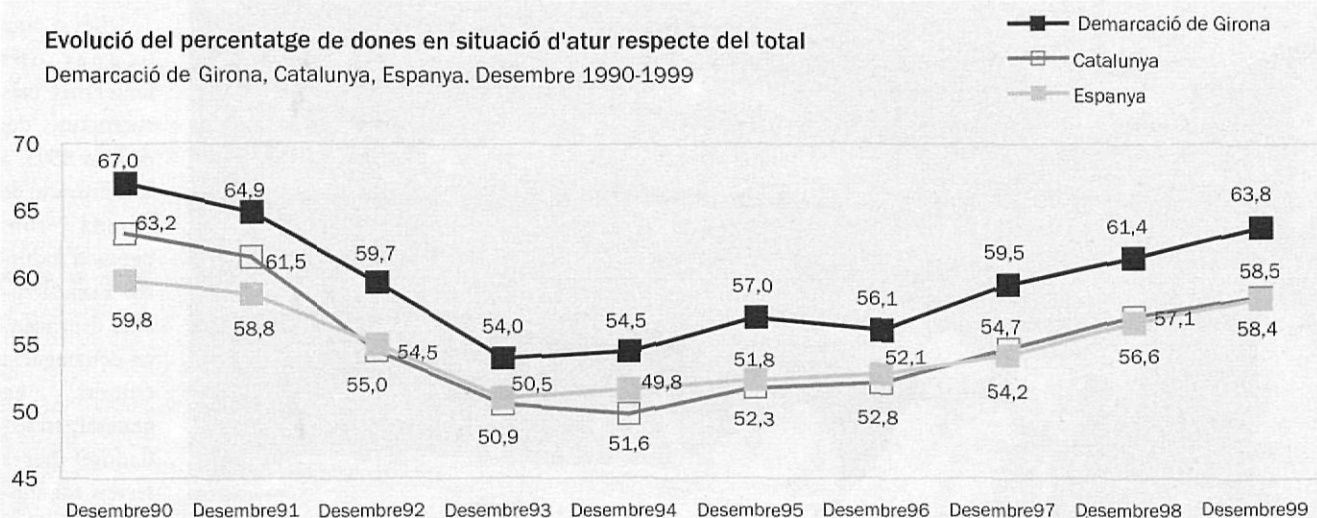
rament negativa, i s'ha situat per sobre del 40%, amb l'excepció de la comarca de la Selva, on s'ha incrementat lleument. Cal tenir en compte tanmateix que l'última dada disponible és del 1996, i que llavors encara no havia començat la represa de l'ocupació. En les dones d'entre 30 i 44 anys la taxa ha pujat fins a arribar a poc menys del 60%, amb percentatges superiors al Ripollès, la Garrotxa i el Gironès. La població de dones d'entre 45 i 59 anys d'edat també ha vist incrementada la seva taxa d'activitat fins a valors de poc més del 40%, amb la mateixa diferència a les comarques abans esmentades. Al grup de dones de 60 anys o més la taxa d'ocupació se situa al voltant del 5%, valor similar a totes les comarques.

Atur

La major presència de les dones en el mercat de treball i l'increment de les seves taxes d'activitat han accentuat el volum d'atur femení. La masculinització de l'oferta laboral —el fet que un dels sectors amb més creixement, i per tant amb més oferta, és el de la construcció, que bàsicament dona treball als homes— ha perjudicat la incorporació de les dones al mercat de treball, i per tant el nombre d'aturats segueix essent desigual entre dones i homes. Els percentatges de dones desocupades sobre els totals d'aturats segueixen essent superiors, encara que l'evolució de 1990 a 1999 marqui una lleugera tendència a la baixa. A la demarcació de Girona, al desembre de l'any 1990 un 67,0% dels aturats eren dones, i al desembre de l'any 1999 ho eren un 63,8%. A Catalunya l'evolució ha anat del 63,2% al 58,5%, i a l'Estat espanyol del 59,8% al 58,5%.

Evolució del percentatge de dones en situació d'atur respecte del total

Demarcació de Girona, Catalunya, Espanya. Desembre 1990-1999

La població de dones en situació d'atur en el període 1991-1999 a la demarcació de Girona s'ha incrementat en un 16,1%, i la d'homes en un 13,3%. A Catalunya el percentatge ha disminuït tant pel que fa a les dones (4,9%) com als homes (12,6%). A l'Estat espanyol el nombre de dones aturades ha crescut en un 18,2%, i el d'homes ha baixat

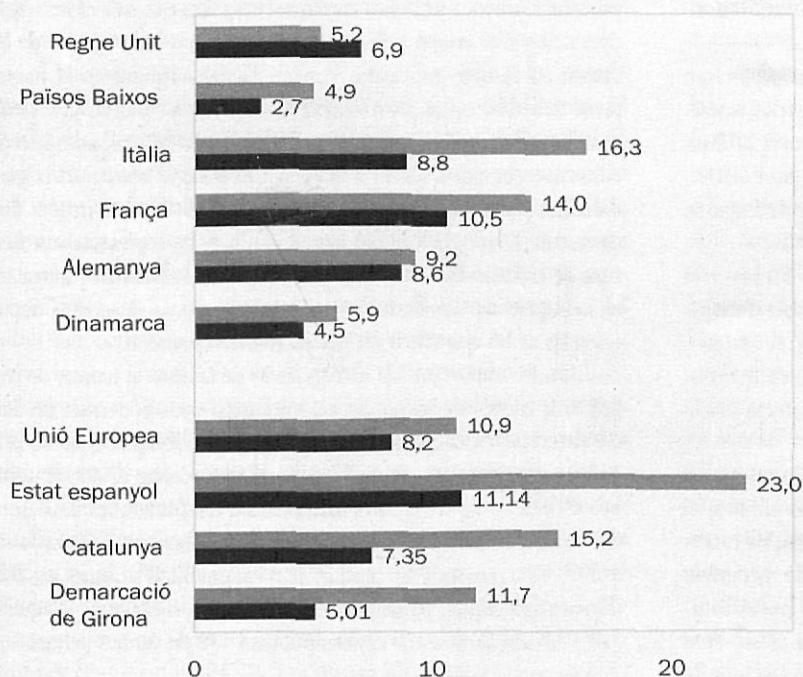
en un 7,5%. Val a dir que la població de dones actives també s'ha incrementat en tots els àmbits de referència, i per tant el mercat de treball no ha pogut absorbir aquest important contingent.

Entre l'any 1991 i el 1999, a l'Estat espanyol la taxa d'atur ha disminuït: el 1999, per a les dones ha estat del 23%, i per als homes de l'11,1%. També s'ha reduït a Catalunya: 15,2% les dones i 7,4% els homes. A la demarcació de Girona, en canvi, s'ha incrementat, i es situa en un 11,7% per a les dones i en un 5% per als homes, tot i que les comarques gironines tenen la taxa d'atur més baixa dels àmbits de referència en ambdós sexes, així com uns valors molt similars als de la Unió Europea, que té una taxa d'atur del 10,9% de dones i 8,2% d'homes.

Taxa d'atur. Dones i homes

Demarcació de Girona i àmbits de referència 1999

■ Dones
■ Homes

Ocupació per branques d'activitat

La presència de les dones és manifesta en el sector terciari, amb una tendència a l'alça des de l'any 1991. A la indústria, sector molt important a la demarcació de Girona i amb una tradicional participació femenina –sobretot en indústries manufactureres–, la incidència de la crisi econòmica ha afectat essencialment el treball de les dones, moltes de les quals han perdut el lloc de treball. La creació d'ocupació

Les cinc ocupacions femenines més contractades, des de l'any 1995, a la demarcació de Girona són: peons d'indústria manufacturera; dependents de botigues i comerç en general; treballadores per a serveis administratius; personal de neteja per a oficines, hotels...; i cambreres, bàrmans i similars.

en branques com el metall i la construcció, que han estat el motor del creixement econòmic, incorpora poca mà d'obra femenina.

Segons dades del 1996 el sector que ocupa més dones és el de les indústries manufactureres, tant a Catalunya com a la demarcació de Girona i a cadascuna de les comarques, amb l'excepció de l'Alt i el Baix Empordà i la Cerdanya, on la principal font d'ocupació de les dones és el sector de comerç i reparacions.

A la comarca de l'Alt Empordà, el segon i tercer sectors en volum d'ocupació femenina són l'hostaleria i les indústries manufactureres, respectivament tercer i segon en importància al Baix Empordà; a la Cerdanya, hoteleria d'una banda i immobiliàries, lloguers i serveis de l'altra completen les tres principals fonts de llocs de treball.

A les comarques de la Garrotxa, el Pla de l'Estany i el Ripollès la major presència de les dones està en els sectors d'indústries manufactureres, comerç i reparacions, i educació; al Gironès, els dos primers són seguits per l'Administració pública; i a la Selva, hostaleria i comerç i reparacions ocupen la segona i tercera places després d'indústries manufactureres.

En el període 1991-1996, en sectors com el d'hostaleria, el d'immobiliària, lloguers i serveis, el de l'Administració pública, el de l'educació i el de la sanitat, la presència de les dones s'ha incrementat a totes les comarques de Girona. Ha baixat lleugerament en la branca de comerç i reparacions, i a les indústries manufactureres ha patit un gran descens, relacionat amb la crisi tèxtil. Així mateix, la presència de les dones és majoritària en els sectors de comerç i reparacions, educació, sanitat i Administració pública.

Dificultats d'integració laboral

El cicle vital de les dones sol tenir un període clau en què coincideixen maternitat i cria dels fills amb integració en la vida laboral i consolidació professional. La dificultat de conciliar ambdues situacions provoca profunds canvis socials i diverses situacions negatives tant per al conjunt de la societat com per a la integració de les dones: en l'àmbit personal i familiar, l'endarreriment en el naixement dels fills, o fins i tot la decisió de no tenir-ne; en el terreny professional, l'abandonament temporal del món laboral, amb la dificultat que comporta tornar a integrar-s'hi al cap d'uns anys, i la gran dificultat per assumir càrregues de responsabilitat en el mateix lloc de treball. Demogràficament aquest conflicte ha representat un descens de la fecunditat, un descens en les taxes de natalitat i un retard en la nupcialitat. Les taxes de natalitat de les dones «inactives» dupliquen les de les que tenen un lloc de treball remunerat.

Un fre important a la incorporació de la dona al mercat de treball és la manca de serveis sociocomunitaris com poden ser les llars d'infants; caldria disposar o bé de més places públiques o bé de privades a uns preus més assequibles. En el curs escolar 97-98, el nombre d'alumnes de 0 a 2 anys matriculats a les comarques de Girona era de 291 de cada mil nens, xifra que al curs escolar 97-99 va passar a 307. L'increment s'ha produït per l'augment d'alumnes en llars d'infants públiques, principalment municipals. Tot i això, d'aquests 307, 169 són alumnes de centres públics i 138 de centres privats.

M. Teresa Egea i Plana és mestra.